

ONDERZOEKS- EN
ADVIESBUREAU

Gemeente Halderberge Plangebied Prof. van Ginnekenstraat 15 te Oudenbosch

Archeologisch bureauonderzoek

Auteur:

K.H.J. Pepers, MSc.

Status:

definitief

BAAC Rapport V-15.0213

november 2015

Colofon

ISSN:	1873-9350
Auteur(s):	K.H.J. Pepers, MSc.
Cartografie:	K.H.J. Pepers, MSc.
Redactie:	drs. R.G. van Mousch
Copyright:	Familie Lips te Oudenberg / BAAC bv te 's-Hertogenbosch
Autorisatie (senior archeoloog):	drs. R.G. van Mousch

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van familie Lips te Oudenberg en/of BAAC bv te 's-Hertogenbosch.

BAAC bv
Onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en
Cultuurhistorie

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: denbosch@baac.nl

Postbus 2015
7420 AA Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 61 84 30
E-mail: deventer@baac.nl

Inhoud

Inhoud	5
Samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Onderzoekskader	9
1.2 Ligging van het gebied	9
1.3 Administratieve gegevens	11
2 Bureauonderzoek	13
2.1 Werkwijze	13
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	13
2.3 Bewoningsgeschiedenis	18
2.3.1 Inleiding	18
2.3.2 Historie	18
2.3.3 Archeologie	21
3 Archeologische verwachting	25
4 Conclusie en aanbevelingen	27
4.1 Conclusie	27
4.2 Aanbevelingen	27
5 Geraadpleegde bronnen	29
Bijlagen	31

Bijlage 1 Overzicht van geologische en archeologische tijdvakken

Samenvatting

BAAC bv heeft een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Prof. van Ginnekenstraat 15 te Oudenbosch. Aanleiding voor het onderzoek is het plan een bed and breakfast te realiseren.

Op de geomorfologische kaart en op de bodemkaart van Nederland is het plangebied niet gekarteerd, vanwege de ligging binnen de bebouwde kom. Het plangebied bevindt zich op de overgang van de dekzandrug ten zuidoosten van het plangebied naar de lager gelegen klei- en zandgronden ten noorden en westen van het plangebied. Op de lager gelegen klei- en zandgronden is vroeger veen aanwezig geweest, op de hoger gelegen zandgronden niet. Het plangebied bevindt zich op de grens van het veengebied. Ter plekke van het plangebied zijn oorspronkelijk waarschijnlijk beekerdgronden of gooreerdgronden aanwezig geweest.

Op de hoogtekarte is te zien dat Oudenbosch relatief hoog gelegen is op een dekzandrug. Het plangebied bevindt zich langs de weg van de historische kern naar het havengebied. Ter plekke van deze weg en daarmee het plangebied is de bodem waarschijnlijk opgehoogd. Ter plekke van de ophoging bevindt het maaiveld zich op circa 3,4 m +NAP, terwijl in het westelijke deel van het plangebied het maaiveld op circa 2,5 m +NAP ligt. Onder de ophoging is mogelijk nog het oorspronkelijke bodemprofiel aanwezig.

Op de eerste kadastrale kaart uit de periode 1811-1832 zijn er binnen het huidige plangebied 3 percelen opgetekend. Aan de weg ten oosten van het plangebied, de 'Kaaij Straat', staat een huis opgetekend, met daarachter een tweede gebouw. Ter plekke van het huis is het maaiveld opgehoogd. De percelen waren in gebruik als huis en erf (het oostelijke deel van het plangebied) en als (moes)tuin.

Bij eerdere archeologische onderzoeken die in de omgeving van het plangebied zijn uitgevoerd zijn alleen vondsten aangetroffen uit de periode late middeleeuwen A tot en met de nieuwe tijd. Dit betekent echter niet dat er geen archeologische resten uit eerdere perioden aanwezig kunnen zijn.

Op basis van het bureauonderzoek geldt voor het plangebied voor de periode paleolithicum tot en met de vroege middeleeuwen een middelhoge archeologische verwachting (o.a. vuursteenstrooiingen, nederzittingsresten) en voor de periode late middeleeuwen – nieuwe tijd een hoge verwachting (nederzittingsresten).

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

In opdracht van de familie Lips heeft het onderzoeks- en adviesbureau BAAC bv een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Prof. van Ginnekenstraat 15 te Oudenbosch. Aanleiding voor het onderzoek is het plan een bed and breakfast te realiseren. Hiervoor wordt een bestaande schuur gesloopt, een nieuw bijgebouw gerealiseerd en een zwembad aangelegd. De minimale bodemverstoring bij de realisatie van de nieuwbouw is te verwachten tot in de C-horizont van de bodem, waarbij een gerede kans bestaat dat eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord of vernietigd worden.

Het doel van een bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een omschreven gebied aan de hand van bestaande bronnen. Met behulp van de verworven informatie wordt een specifiek archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

Tijdens het onderzoek dienen de volgende onderzoeksvragen uit het Plan van Aanpak¹ te worden beantwoord:

- Zijn binnen het plangebied bekende archeologische waarden aanwezig? Zo ja, zijn er gegevens bekend over de omvang, ligging, aard en datering hiervan?
- Wat is de verwachte bodemopbouw in het gebied en zijn er gegevens bekend over bodemverstorende ingrepen in het verleden binnen het plangebied?
- Wat is de specifieke archeologische verwachting voor het gebied?
- In hoeverre worden archeologische resten bedreigd en is vervolgonderzoek nodig en zo ja, in welke vorm?

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.3² en het onderzoeksspecifieke Plan van Aanpak.

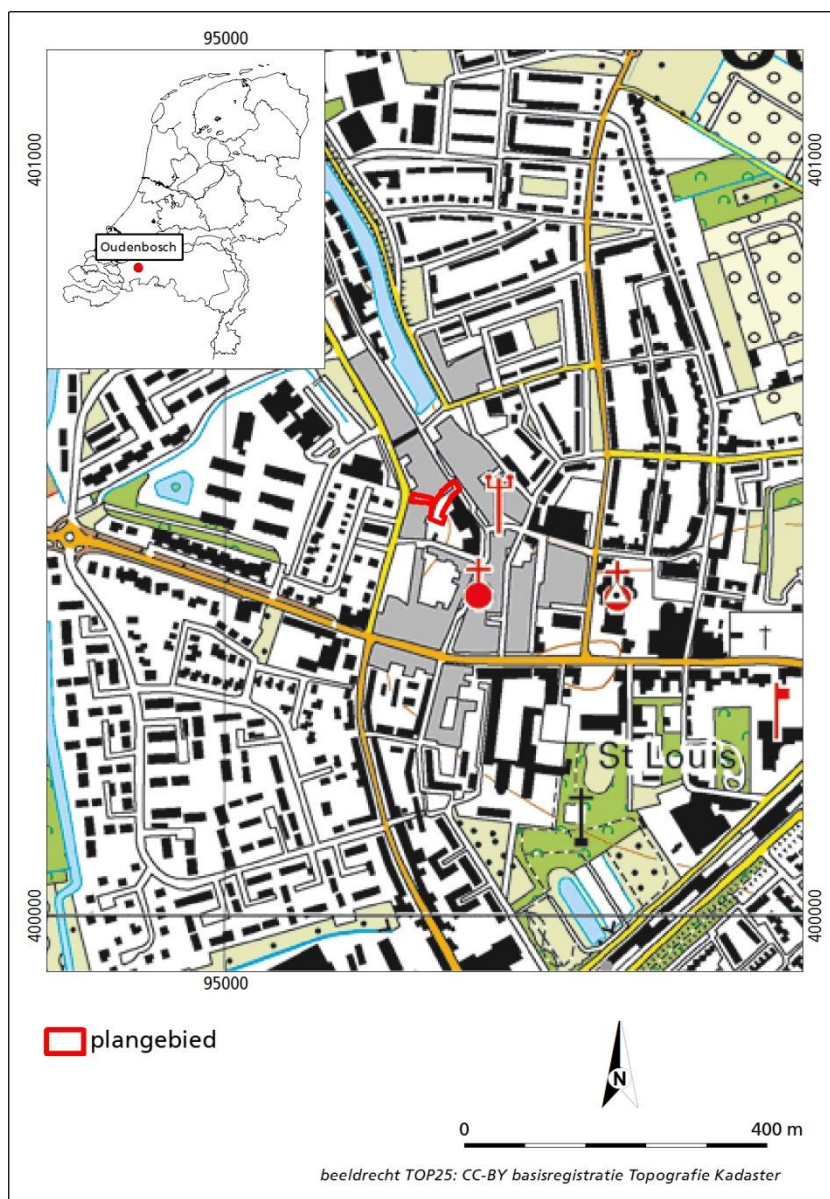
1.2 Ligging van het gebied

Het plangebied ligt binnen de bebouwde kom van Oudenbosch, in de gemeente Halderberge. Het plangebied wordt omgrensd door de Prof. van Ginnekenstraat in het oosten, de West-Vaardeke in het westen en perceelgrenzen aan de overige zijden. Aan de zuidzijde van het plangebied ligt een onbebouwde zone. De

¹ Bergman 2015.

² CCvD 2013.

oppervlakte bedraagt circa 1140 m². Het plangebied is momenteel bebouwd in het oosten en westelijke deel, langs de wegen, en in het zuidelijke deel. De rest van het plangebied is in gebruik als tuin. In figuur 1.1 is de ligging van het plangebied weergegeven.

Figuur 1.1 Ligging van het plangebied.

1.3 Administratieve gegevens

Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	Halderberge
Plaats:	Oudenbosch
Toponiem:	Prof. van Ginnekenstraat 15
Kadastrale gegevens:	Gemeente Oudenbosch, sectie D nrs. 1992, 3558 en 3560.
Datum opdracht:	12 oktober 2015
Datum concept rapportage:	23 oktober 2015
Datum definitieve rapportage:	27 november 2015
BAAC-projectnummer:	V-15.0213
Coördinaten:	95.302 / 400.575 95.310 / 400.565 95.287 / 400.518 95.245 / 400.548
Kaartblad:	43 O
Oppervlakte:	ca. 1140 m ²
Datering:	steentijd – nieuwe tijd
Onderzoeksmeldingsnummer:	3976448100
AMK-terrein:	N.v.t.
Waarnemingnummer(s):	N.v.t
Vondstmeldingsnummer(s):	N.v.t
Type onderzoek:	Archeologisch bureauonderzoek
Opdrachtgever:	Familie Lips Prof. Van Ginnekenstraat 15 4731 JX Oudenbosch
Bevoegde overheid:	Gemeente Halderberge
Beheer documentatie:	Bibliotheek Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en archief BAAC bv.
Uitvoerder:	BAAC bv, vestiging 's-Hertogenbosch Graaf van Solmsweg 103 5222 BS 's-Hertogenbosch tel. 073-6136219
Projectleider:	K.H.J. Pepers MSc

2.1 Werkwijze

Tijdens het bureauonderzoek is aan de hand van bestaande bronnen een archeologische verwachting voor het plangebied opgesteld. Bij de inventarisatie van de archeologische waarden is gebruik gemaakt van gegevens van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) (ARCHISIII) en de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart.

Met name voor de recentere archeologische periodes zijn diverse historische bronnen geraadpleegd. Er is gebruik gemaakt van het Actueel Hoogtebestand Nederland, oude topografische kaarten en bouwtekeningen. Literatuur over de geologie, geomorfologie en de bodemopbouw van het onderzoeksgebied is eveneens bestudeerd om op basis van locatiekeuze-theorieën een uitspraak te doen over de kans op aanwezigheid van archeologische resten.

In navolgende paragrafen worden de resultaten van het bureauonderzoek beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een synthese in de vorm van een specifieke archeologische verwachting. Een opsomming van de geraadpleegde literatuur en gebruikte kaarten is terug te vinden in de literatuurlijst. Voor een tabel met een overzicht van geologische en archeologische tijdvakken wordt verwezen naar bijlage 1.

2.2 Landschappelijke ontwikkeling

Het plangebied ligt in het zuidelijke zandgebied. Tijdens het Vroeg-Pleistoceen (2,45 miljoen tot 0,48 miljoen jaar BP) zijn in dit gebied door rivieren en door de wind sedimenten afgezet (de Waalre Formatie en de Formatie van Stramproy). Deze afzettingen bevinden zich in de omgeving van het plangebied nabij het oppervlak.

Gedurende het Weichselien (115.000 tot 10.000 BP) is in de omgeving van het plangebied een dun pakket fijn zand met inschakelingen van leem afgezet (de Formatie van Bortel). Gedurende de koudste delen van het Weichselien werden de eolische dekzanden afgezet. In dit landschap traden door smeltwater uitgebreide verspoelingen op waardoor zandige afzettingen met ingesloten leemlagen ontstonden. Dit zijn zogenaamde fluvioperiglaciale afzettingen. Aan de top van de fluvioperiglaciale afzettingen komt plaatselijk een grindrijk zandlaagje voor. Dit niveau, dat bekend staat als de Laag van Beuningen, is ontstaan als desert pavement. Door de aanhoudende wind en de afwezigheid van vegetatie werden de fijnere afzettingen weggeblazen waarbij het grovere zand en grind achterblijft.

De laag van Beuningen is gedurende het Laat-Pleniglaciaal (30.000 tot 13.000 BP) afgedekt door eolisch zand. Plaatselijk wordt in dit dekzand een bodem aangetroffen uit het Allerød-interstadiaal (11.700 tot 11.000 BP). Deze

zogenaamde laag van Usselo is te herkennen als een grijswitte laag met houtskoolresten.³

Tegen het einde van het Weichselien en in het Holoceen werd het klimaat een stuk milder en vond op grote schaal bodemvorming plaats. Tevens steeg de grondwaterstand waardoor op lage plekken met stagnerende waterafvoer veenvorming plaats kon vinden. Vanuit de lage delen breidde het veen zich vanaf omstreeks 3600 BP over grote delen van het tegenwoordige zandgebied uit. Door afgraving in de late middeleeuwen en de nieuwe tijd is het meeste veen tegenwoordig verdwenen.⁴

Tijdens de middeleeuwen kwamen de laaggelegen gronden ten noorden van Oudenbosch tijdens overstromingen onder invloed van de zee. Hier zijn tussen circa 1100 en 1500, toen de eerste bedijkingen in de streek werden opgeworpen, mariene afzettingen gevormd.⁵

Op de geomorfologische kaart⁶ (zie figuur 2.1) is het plangebied niet gekarteerd, omdat het zich in de bebouwde kom bevindt. Rondom het plangebied komen glooiingen in de terrasafzettingen bedekt door dekzand voor (kaarteenheden 4H10a), evenals vlakke van ten dele verspoelde dekzanden (kaarteenheden 2M14), vlakke van getij-afzettingen (kaarteenheden 2M35), een getij-oeverwal (kaarteenheden 3K34) en terrasafzettingen bedekt door dekzand (kaarteenheden 3L12a). Ten oosten van Oudenbosch is een zone met een dekzandrug te zien.

Oudenbosch zelf is gebouwd op deze dekzandrug. Ten noordwesten van Oudenbosch, in de richting van de rivieren, begint het kleigebied. Oudenbosch ligt op de overgang van het zandgebied (zuiden en oosten) naar het kleigebied (noordwesten). Net in het kleigebied, ten noorden van de historische kern van Oudenbosch, ligt het havengebied van Oudenbosch (zie figuur 2.1, waar het water eindigt).

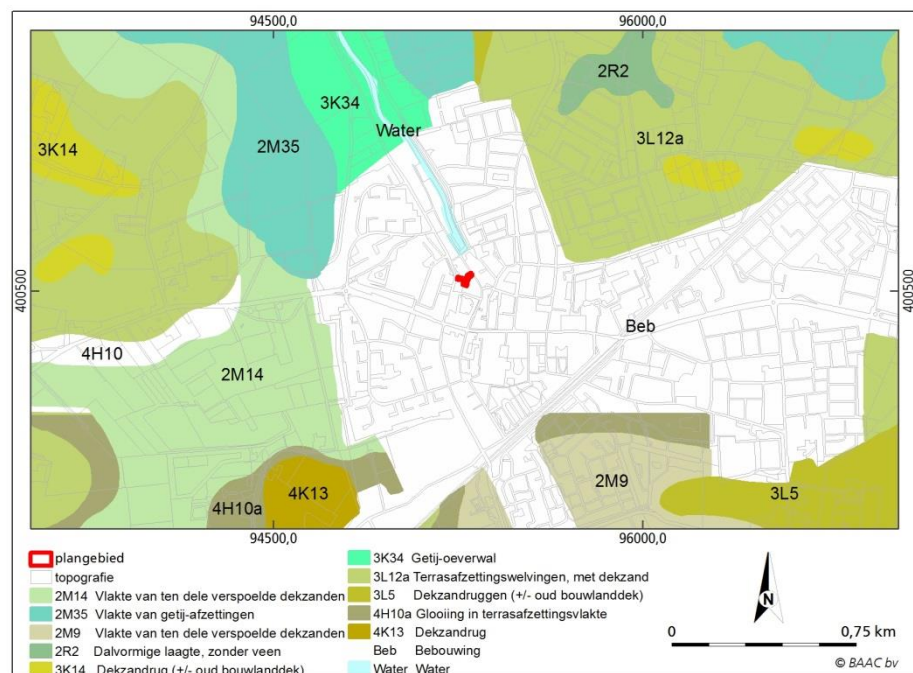
Gezien de ligging van het plangebied tussen de historische kern van Oudenbosch (in het zandgebied) ten zuidoosten van het plangebied en het havengebied (in het kleigebied) ten noorden van het plangebied ligt het plangebied op de overgang van de dekzandrug in het zandgebied naar de vlakke van getij-afzettingen in het kleigebied.

³ De Mulder *et al.* 2003.

⁴ Leenders 1989.

⁵ Verbraeck & Bisschops 1980.

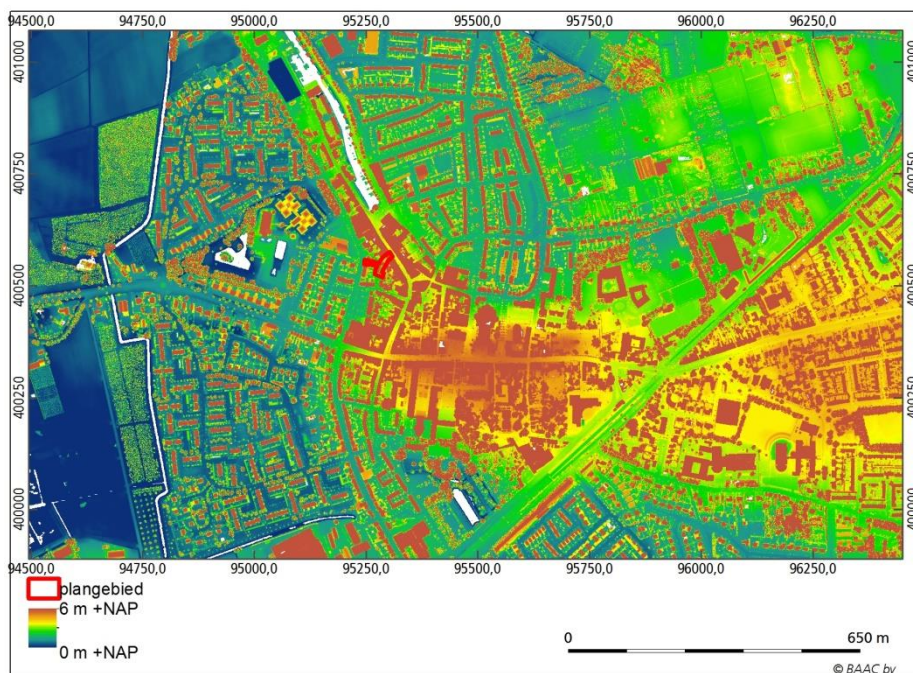
⁶ RGD/Stiboka 1982.

Figuur 2.1 Ligging van het plangebied op een uitsnede van de geomorfologische kaart van Nederland (bron RGD/Stiboka 1982).

Op de hoogtekkaart van Nederland⁷ (zie figuur 2.2) is te zien dat het oostelijke deel van het plangebied (de route naar het turfhoofd) hoger ligt dan het westelijke deel. Het maaiveld bevindt zich in het oosten van het plangebied op circa 3,4 m +NAP en in het westen van het plangebied op circa 2,5 m +NAP. Daarnaast is te zien dat Oudenbosch op een dekzandrug ligt. Het plangebied bevindt zich ten noorden van het meest westelijke punt van de dekzandrug, langs de weg die richting het havengebied loopt. De bodem aan weerszijden van die weg ligt relatief hoog ten opzichte van de omgeving. De vorm van deze hoogte komt echter niet overeen met de vorm van de dekzandrug. Waarschijnlijk is de bodem ter plekke van de weg richting het havengebied opgehoogd om bewoning mogelijk te maken. Dit verklaart het verschil in hoogte met het oostelijke deel van het plangebied (verder van de weg gelegen).

⁷ AHN2 2015.

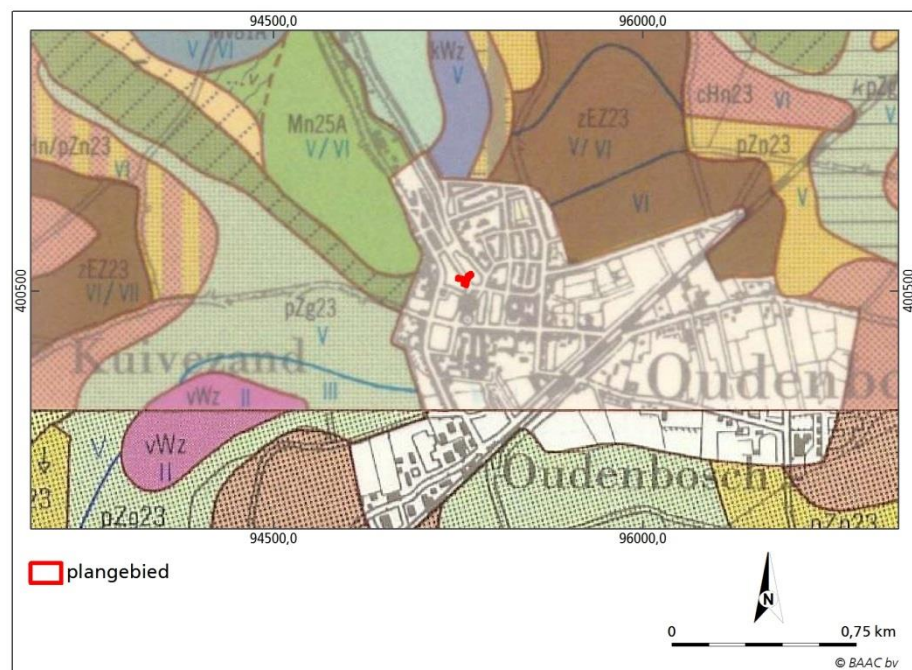

Figuur 2.2 Ligging van het plangebied op een uitsnede van de hoogtekaart van Nederland (bron AHN2 2015).

Op de hoogtekaart is naast de hoger gelegen dekzandrug ook ander verschil in hoogte te zien. Ten oosten van het plangebied ligt het maaiveld hoger (ook naast de dekzandrug) dan ten westen van het plangebied. In het lager gelegen gebied, ten westen van het plangebied, heeft oorspronkelijk veen gelegen. Het plangebied ligt op de grens van het veengebied. Het veen is vrijwel overal volledig verdwenen door afgraving. Bij deze afgraving is vaak (een deel van) de bodem verstoord.

Ook op de bodemkaart⁸ (zie figuur 2.3) is het plangebied vanwege de ligging in de bebouwde kom niet gekarteerd. Ter plekke van het hoger (op de dekzandrug) gelegen Oudenbosch zullen oorspronkelijk waarschijnlijk veldpodzolen hebben gelegen. Binnen het wat lager gelegen plangebied zullen oorspronkelijk waarschijnlijk beekeerdgronden (kaartenheid pZg23) of gooreerdgronden (kaartenheid pZn23) hebben voorgekomen. Ter plekke van de bebouwing is de grond waarschijnlijk opgehoogd. Daaronder is mogelijk nog het oorspronkelijke bodemprofiel aanwezig.

⁸ Stiboka 1967.

Figuur 2.3 Ligging van het plangebied op een uitsnede van de bodemkaart van Nederland (bron Stiboka 1967).

Beekeerdgronden hebben een circa 40 cm dikke humeuze bovengrond, die sterk lemig en matig fijnzandig is. Plaatselijk bevindt zich onder het humeuze dek een sterk tot zeer sterk lemig laagje. Soms wordt een dun moerig laagje aangetroffen. Het gehele profiel bevat duidelijke roestvlekken.

De gooreerdgronden hebben een circa 40 cm dikke humeuze bovengrond met sterk lemig, zeer fijn zand. Deze bovengronden onderscheiden zich van die van de beekerdgronden door het ontbreken van roestvlekken.

In oktober 2015 is een milieukundig verkennend bodemonderzoek uitgevoerd ter plekke van het plangebied. Hoewel de rapportage hiervan nog niet beschikbaar is, zijn wel de boorgegevens beschikbaar gesteld.⁹ Hieruit kan helaas niet afgeleid worden wat het oorspronkelijke bodemprofiel was of hoe diep de C-horizont aanwezig is. Wel komt uit de boorgegevens naar voren dat de bodem bestaat uit zand en dat de bovenste 50 tot 100 cm van de bodem licht puinhoudend is. In de enkele boringen die dieper dan 100 cm –mv reiken, blijft de kleur van de bodem lichtbruin tot grijsbruin. Dit suggereert dat de C-horizont niet aangetroffen is. Mogelijk is de bodem hier dieper verstoord door veenwinning. Het is ook mogelijk dat slechts een ophooglaag en eventueel de oorspronkelijke bovengrond is aangeboord.

Uit de ontgrondingenkaart van de Provincie Noord-Brabant¹⁰ blijkt dat er in de periode 1950 – 1998 geen ontgrondingsvergunning is afgegeven voor (delen van) het plangebied.

⁹ Wemach Bodem Adviseurs 2015.

¹⁰ Provincie Noord-Brabant 1998.

2.3 Bewoningsgeschiedenis

2.3.1 Inleiding

In 1275 verkochten Arnoud en Elisabeth van Leuven, heer en vrouwe van Breda, een bos, "Barlebosch" geheten, met 200 bunder moergrond aan de monniken van de Cisterciënserabdij Sint Bernard aan de Schelde te Hemiksem ter ontginning. Hieruit ontstond Oudenbosch, toen nog Baarlebosch geheten. De plaats was in het begin van de 14^e eeuw zo gegroeid dat een eigen parochie noodzakelijk werd. Ook burgerlijk werd zij rond diezelfde tijd zelfstandig met een eigen bestuur.

Naast Baarlebosch, dat op hogere grond gelegen was, was er nog een tweede kern: Nieuwenbosch, gelegen aan het open vaarwater de Barlake. Vooral dit dorp ontwikkelde zich in hoog tempo door de handel in turf. Dit dorp werd in 1421 door de Sint-Elisabethsvloed weggevaagd. Hierdoor kwam Baarlebosch, vanaf toen Oudenbosch genoemd, tot bloei.

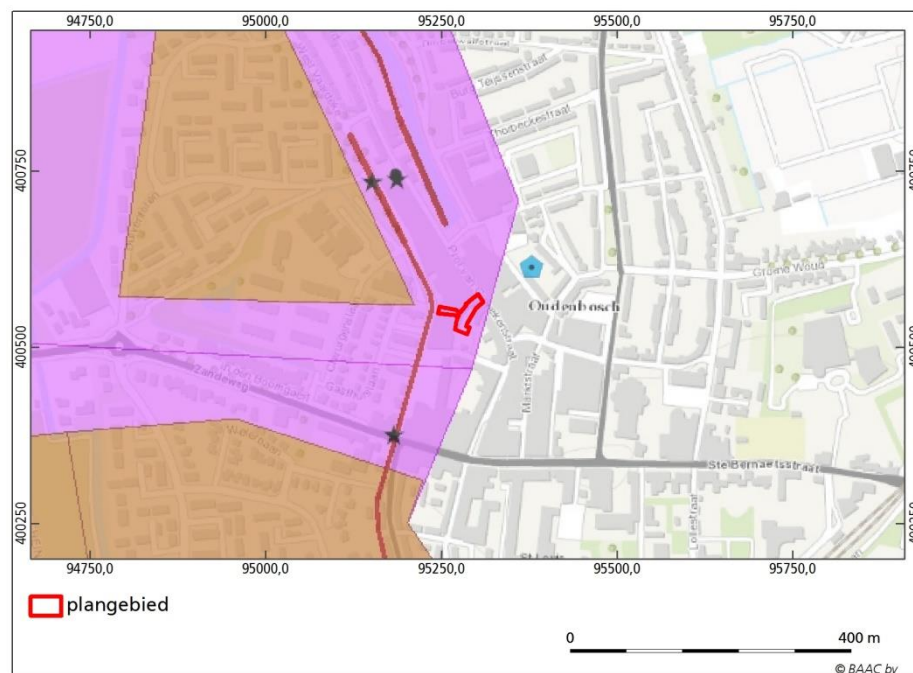
Als gevolg van de Sint-Elisabethsvloed werd de bestaande verbinding over land tussen Holland (Dordrecht) en Brabant (Antwerpen) verbroken. Kort na deze ramp moet de veerdienst tussen Oudenbosch en Dordrecht het verkeer tussen Brabant en Holland weer mogelijk gemaakt hebben.¹¹

2.3.2 Historie

Op de 'venenkaart'¹² (zie figuur 2.4) is te zien dat het plangebied nog net binnen de zone ligt waar veen aanwezig is geweest. Om precies te zijn ligt het plangebied in de veenzone Barlake-Heikant. Zoals te zien is in figuur 2.4 is de grens van het veengebied vrij ruw aangegeven, omdat het om een benadering gaat. Duidelijk is dat het plangebied in het grensgebied ligt van het veen. De rode lijn direct ten westen van het plangebied is de Verse Vaart, waarbij ten noorden van het plangebied het turfhoofd ligt. Een turfhoofd is de overslaghaven tussen de turfvaart (met pleiten) en het buitenwater (met grote schepen). Het water ten noorden van het plangebied staat in verbinding met het 'buitenwater' (de rivieren). Deze vaart stond bekend als de Zoute Vaart. Deze vaarten waren in de periode 1300 -1580 actief.

¹¹ Regionaal archief West-Brabant 2015.

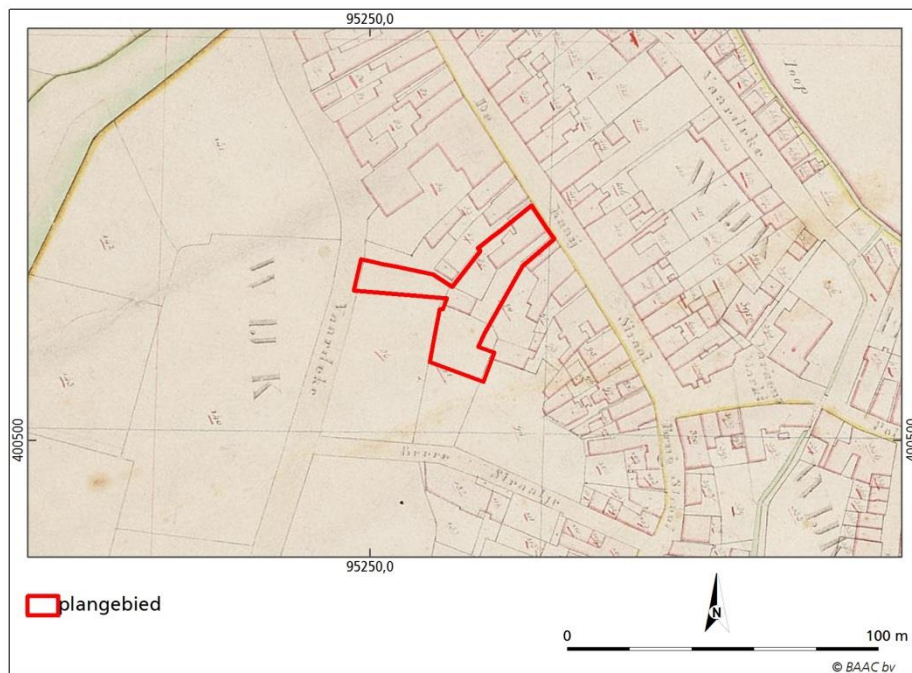
¹² Leenders 1989.

Figuur 2.4 Ligging van het plangebied op een uitsnede van de Venenkaart (bron: Leenders 1989). Paars: veen zeker aanwezig geweest. Bruin: veenconcessies. Sterretjes: relictpunten. Donker rode lijnen: turfhoofd of hoofdvaart.

Op de eerste kadastrale kaart uit de periode 1811-1832 (zie figuur 2.5) zijn er binnen het huidige plangebied 3 percelen opgetekend. Aan de weg ten oosten van het plangebied, de 'Kaaij Straat', staat een huis opgetekend, met wat verder naar achteren op het perceel een tweede gebouw. De percelen waren in gebruik als huis en erf (het oostelijke deel van het plangebied) en als (moes)tuin.¹³ Ten westen van het plangebied loop de weg 'West Vaardeke'. De ligging van deze weg komt overeen met de ligging van de vroegere turfvaart (zie figuur 2.4).

¹³ Watwaswaar 2015.

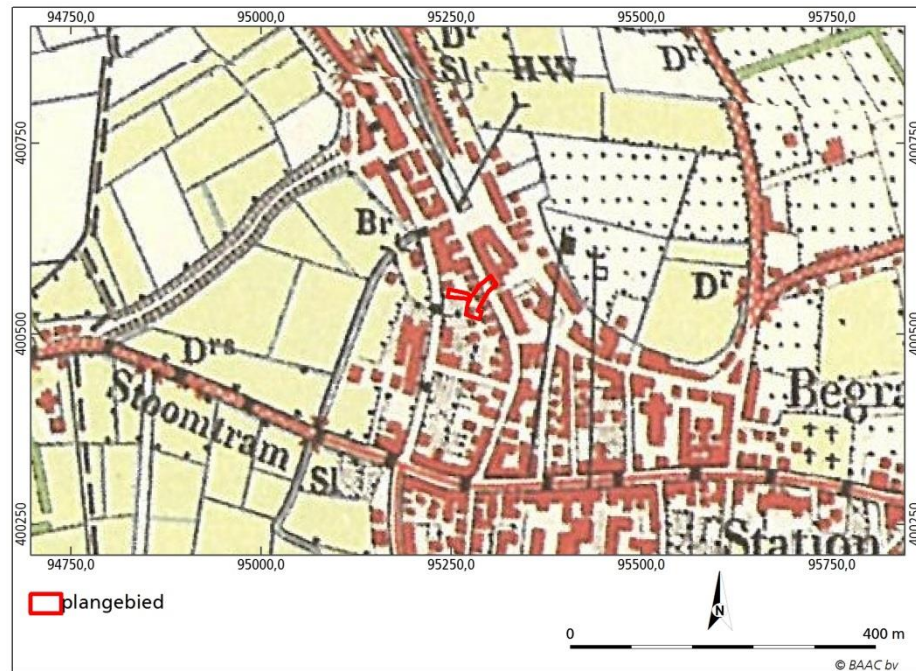
Figuur 2.5 Ligging van het plangebied op een uitsnede van de kadastrale kaart uit het begin van de 19^e eeuw (Kadasterkaart 1811-1832; watwaswaar 2015).

Op de Bonnekaart van 1870 is ten noordwesten van het plangebied, aan de weg die ten westen van het plangebied loopt, bebouwing opgetekend. Op de Bonnekaart van 1897 is ook ten zuidoosten van het plangebied bebouwing aanwezig.¹⁴ Op de Bonnekaart van 1911¹⁵ (zie figuur 2.6) zijn ten zuiden en westen van het plangebied nog enkele gebouwtjes bijgeplaatst. Het plangebied zelf is nog steeds bebouwd, maar lijkt een andere vorm te hebben. Volgens de BAGviewer¹⁶ stamt het pand ter plekke van de Prof. van Ginnekenstraat 15 in Oudenbosch uit 1901. Het gebouw dat op vroegere kaarten aanwezig was is dus vervangen door een opvolger.

¹⁴ Watwaswaar 2015.

¹⁵ Uitgeverij Robas producties 1989.

¹⁶ BAGviewer 2015.

Figuur 2.6 Ligging van het plangebied op een uitsnede van de Bonnekaart blad 622 (Uitgeverij Robas producties 1989).

Op de topografische kaarten van 1940, 1959 en 1968 is ten westen van het plangebied iets meer bebouwing opgetekend. De uitbreiding van Oudenbosch vindt op dat moment meer richting het noordoosten plaats. Op de kaart van 1980 is ten noordwesten van het plangebied een nieuwe woonwijk bijgebouwd. Ter plekke van het plangebied of de directe omgeving ervan vinden in deze jaren geen wijzigingen plaats die te zien zijn op de kaarten.¹⁷

Er zijn geen gegevens bekend van ontgroningen ter plekke van of in de directe omgeving van het plangebied. Wel zal de huidige en voormalige bebouwing in het plangebied voor enige mate van verstoring binnen het plangebied hebben geleid.

Op bodemloket¹⁸ staat milieukundige en saneringsonderzoeken in heel Nederland weergegeven. Ter plekke van het plangebied is niets aangegeven.

Binnen het plangebied staat een schuur die als onderdeel van de voorgenomen plannen gesloopt zal worden. Deze schuur is niet gefundeerd en zal daarom voor geen of slechts weinig verstoring van de bodem hebben gezorgd. Ter plekke van de huidige bebouwing zijn geen gegevens bekend over de manier van funderen en eventuele aanwezigheid van kelders.

2.3.3 Archeologie

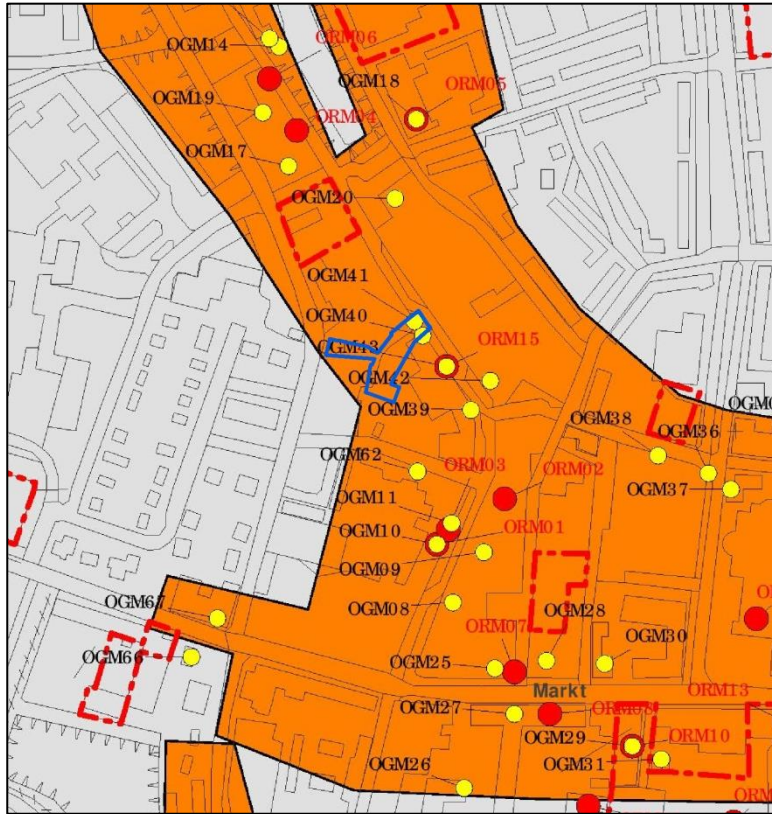
Over het algemeen zijn in Nederland op verschillende niveaus (landelijk, provinciaal, regionaal en gemeentelijk) archeologische (verwachtings-)kaarten opgesteld. Het huidige beleid, dat van toepassing is op het plangebied, is gebaseerd op de gemeentelijke verwachtingskaart (zie figuur 2.7).

¹⁷ Watwaswaar 2015.

¹⁸ Bodemloket 2015.

Het plangebied is gelegen binnen de oranje zone, die staat voor het bebouwd gebied, specifiek de historische kern en verspreide bebouwing rondom de kern. Het gemeentelijk beleid bij een plangebied groter dan 50m² en een verstoring dieper dan 40 cm binnen de historische kern is dat een archeologisch onderzoek moet worden uitgevoerd.¹⁹

Op de provinciale verwachtingskaart van Noord-Brabant staat geen nieuwe informatie aangegeven.²⁰

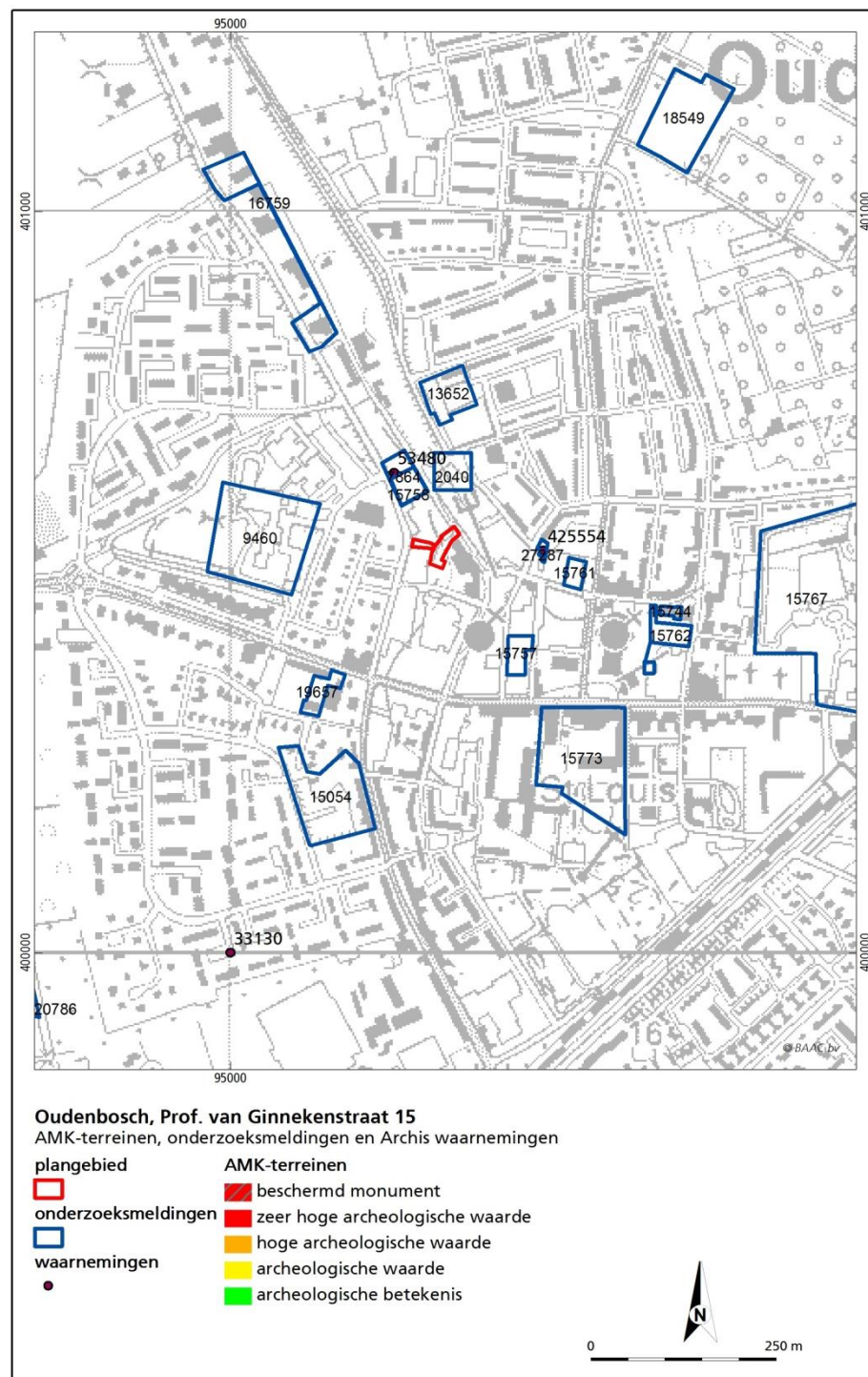

Figuur 2.7 Ligging van het plangebied op een uitsnede van de gemeentelijke verwachtingskaart (RAAP 2005). Oranje = bebouwd gebied: historische kern en verspreide bebouwing. De rode rondjes zijn rijksmonumenten, de gele rondjes gemeentelijke monumenten.

Naast deze verwachte archeologische waarden zijn rond het plangebied in het verleden ook daadwerkelijk archeologische waarden aangetroffen. In de database van de RCE, ARCHISIII, zijn rond het plangebied binnen een straal van ca. 500 meter diverse archeologische vondsten bekend (zie figuur 2.8). Bepaalde gebieden zijn vanwege hun archeologische waarde vermeld op de Archeologische Monumentenkaart. Binnen een straal van 500 meter zijn geen archeologische monumenten aangewezen.

¹⁹ Moonen 2011.

²⁰ Noord-Brabant 2009.

Figuur 2.8 Ligging van het plangebied op de archeologische monumenten, onderzoeksmeldingen en ARCHIS-waarnemingen (ARCHIS III, RCE 2015).

Binnen een straal van 500 m zijn twee waarnemingen gedaan en 15 onderzoeksmeldingen gedaan.

Waarnemings-nummer	Afstand tot plangebied	Waarneming	Datering	Opmerkingen
53480	110 m NW	Sluis en gewelf	Nieuwe tijd B – nieuwe tijd C	OM 7864
425554	125 m O	Fragmenten roodbakend aardewerk, baksteen, pijp, Fayence en afval	Late middeleeuwen A – nieuwe tijd C	OM 27287

Onderzoeks-nummer	Afstand tot plangebied	Soort onderzoek	resultaat	Opmerkingen
2040	50 m N	Onbekend	Onbekend	Noodonderzoek bouwwerkzaamheden seniorenappartementen met winkels
7864	60 m NW	Begeleiding	Onbekend	
9460	140 m W	Booronderzoek	Geen vervolg	Geen indicatoren, dekzand is verspoeld en top dekzand ligt onder verstoringdiepte.
13652	145 m N	Begeleiding	Geen vervolg	Bodem grotendeels verstoord.
15054	280 m ZW	Booronderzoek	Geen vervolg	
15744	290 m O	Booronderzoek	Begeleiding	1 deelgebied van project 'bouwen binnen strakke contouren'
15757	125 m ZO	Booronderzoek	Begeleiding	1 deelgebied van project 'bouwen binnen strakke contouren'
15758	65 m N	Booronderzoek	Begeleiding	1 deelgebied van project 'bouwen binnen strakke contouren'
15761	160 m O	Booronderzoek	Begeleiding	1 deelgebied van project 'bouwen binnen strakke contouren'
15762	300 m ZO	Booronderzoek	Geen vervolg	1 deelgebied van project 'bouwen binnen strakke contouren'
15767	425 m O	Booronderzoek	Geen vervolg	1 deelgebied van project 'bouwen binnen strakke contouren'
15773	245 m ZO	Booronderzoek	Geen vervolg	1 deelgebied van project 'bouwen binnen strakke contouren'
16759	300 m NW	Booronderzoek	Begeleiding	
19657	205 m ZW	Begeleiding	Geen vervolg	
27287	115 m O	Booronderzoek	Proefsleuven	

Bij de onderzoeken die in de omgeving van het plangebied zijn uitgevoerd zijn alleen sporen en vondsten aangetroffen uit de periode late middeleeuwen A tot en met de nieuwe tijd. Deze archeologische resten houden allemaal verband met de historische kern van Oudenbosch. Het feit dat er geen archeologische resten uit eerdere perioden aangetroffen zijn betekent niet dat deze niet in het plangebied aanwezig kunnen zijn.

3 Archeologische verwachting

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied zich op de overgang van de hoger gelegen dekzandrug ten zuidoosten van het plangebied naar de lager gelegen klei- en zandgronden ten noordwesten van het plangebied bevindt. Ter plekke van het plangebied zijn waarschijnlijk oorspronkelijk bekeerdgronden of gooreerdgronden aanwezig geweest.

Het plangebied bevindt zich op de grens van een uitgestrekt veengebied dat zich ten westen van het plangebied uitstrekt. Ten noorden van het plangebied was een turfhoofd, waar de turf werd overgeslagen van de vaart die ten westen van het plangebied loopt naar de vaart die ten noorden van het plangebied in noordwestelijke richting de rivieren loopt.

Op de hoogtekkaart is te zien dat Oudenbosch relatief hoog gelegen is op een dekzandrug. Het plangebied bevindt zich langs de weg van de historische kern naar het havengebied. Ter plekke van deze weg en daarmee het plangebied is de bodem waarschijnlijk opgehoogd.

De ligging op deze landschappelijke gradiënt maakt dat het plangebied gedurende de steentijd een geschikte locatie kan zijn geweest voor bewoning. Bewoning zal echter eerder plaats hebben gevonden wat hoger op de dekzandrug. Op basis van de ligging wordt daarom een middelhoge verwachting gegeven op resten van jager-verzamelaars uit de periode paleolithicum – vroeg-neolithicum. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan jachtkampen met haardplaatsen en afvaldumps. Dergelijke kleine complexen worden ook gekenmerkt door een strooiing van overwegend vuursteen.

Archeologische resten uit de periode midden-neolithicum – late middeleeuwen zijn die van sedentaire landbouwculturen. Landbouw maakte het voor de mens mogelijk om zich langdurig op dezelfde plaats te vestigen en hiervoor kwamen met name de hogere delen van het landschap in aanmerking. Gezien de relatief hoge ligging en redelijke ontwatering van de bodem zal de omgeving van het plangebied een zekere aantrekkingskracht ten aanzien van akkerbouw en bijbehorende complexen kunnen hebben gehad. Ook nu geldt dat bewoning waarschijnlijk eerder op de hogere en beter ontwaterde dekzandrug ten zuidoosten van het plangebied zal hebben plaatsgevonden. Nabij oude woonkernen waren vaak ook begraafplaatsen aanwezig. Op basis van bovenstaande motivaties wordt een middelhoge verwachting gegeven op het voorkomen van archeologische resten uit de periode midden-neolithicum – vroege middeleeuwen. Hierbij moet vooral worden gedacht aan begravingsresten, waterkuilen of –putten, greppels en ontginningssporen.

Omdat op historische kaarten is te zien dat het plangebied bebouwd was in de periode 1811-1832 en sindsdien doorlopend tot het heden. Vanaf wanneer de bebouwing precies aanwezig was, is onbekend. Gezien de ligging binnen de historische kern van Oudenbosch en gezien de vondsten die in de buurt van het plangebied zijn gedaan bij eerdere archeologische onderzoeken, wordt een hoge

archeologische verwachting gegeven op archeologische resten uit de periode late middeleeuwen – nieuwe tijd.

Archeologische vondsten en bewoningssporen kunnen bij de beekeerd- en gooreerdgronden bij een intact bodemprofiel worden verwacht op of binnen 50 cm beneden maaiveld. Bewoningssporen kunnen worden verwacht vanaf de onderzijde van de Ah/Ap-horizont.

Als in het plangebied veen aanwezig is geweest, dan is dat in het verleden afgegraven. Deze veenwinning heeft in de meeste gevallen voor een verstoring van de bodem gezorgd. Hierdoor kunnen mogelijke archeologische resten verstoord zijn geraakt. Het is afhankelijk van de dikte van de oorspronkelijke Ah/Ap horizont of de onderliggende bodemhorizonten, waarin de archeologische sporen aanwezig zouden zijn, nog intact aanwezig zijn.

De turfvaarten waren echter slechts actief tot 1580. Daaruit valt af te leiden dat de veenwinning rond het plangebied in die periode was afgerond.

Archeologische resten van na die tijd zullen daarom niet door de veenwinning verstoord zijn. Daarnaast is het oostelijke gedeelte van het plangebied opgehoogd. Ook dit zal de bodem hebben beschermd.

4 Conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusie

Hieronder volgt de beantwoording van de onderzoeksvragen zoals gesteld in het Plan van Aanpak²¹:

Zijn binnen het plangebied bekende archeologische waarden aanwezig? Zo ja, zijn er gegevens bekend over de omvang, ligging, aard en datering hiervan?
Binnen het plangebied zijn geen archeologische waarden bekend.

Wat is de verwachte bodemopbouw in het gebied en zijn er gegevens bekend over bodemverstoringen in het verleden binnen het plangebied?
Binnen het plangebied worden bekeerdersgronden of gooreidersgronden verwacht. De voormalige en huidige bebouwing zal voor een zekere mate van verstoring in het plangebied hebben gezorgd. Daarnaast zal, als er in het plangebied veen aanwezig is geweest, de veenwinning voor bodemverstoring hebben gezorgd. De ophoging in het oostelijke gedeelte van het plangebied zal de bodem juist hebben beschermd tegen verstoringen.

Wat is de specifieke archeologische verwachting voor het gebied?(indien mogelijk gespecificeerd naar aard, vindplaats(en) /periode(n)?
Voor de periode paleolithicum tot en met de vroege middeleeuwen geldt een middelhoge archeologische verwachting (o.a. vuursteenstroomingen, nederzettingenresten) en voor de periode late middeleeuwen – nieuwe tijd een hoge verwachting (nederzettingenresten).

In hoeverre worden archeologische resten bedreigd en is vervolgonderzoek nodig en zo ja, in welke vorm?
De mogelijk aanwezig archeologische resten worden door de voorgenomen verstoring van de bodem bedreigd. Vervolgonderzoek wordt daarom aangeraden in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.

4.2 Aanbevelingen

Voor het plangebied geldt een middelhoge tot hoge archeologische verwachting. De mogelijk aanwezig archeologische resten worden door de voorgenomen verstoring van de bodem bedreigd. Vervolgonderzoek wordt daarom aangeraden in de vorm van een proefsleuvenonderzoek.

Bovenstaand advies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid (gemeente Halderberge) en leidt tot een selectiebesluit. Dit betekent dat niet reeds gestart kan worden met bodemverstoringende activiteiten of de daarop voorbereidende activiteiten.

²¹ Bergman 2015.

BAAC bv wil er op wijzen dat men bij bodemverstorende activiteiten alert dient te zijn op de aanwezigheid van archeologische waarden (zoals vondstmateriaal en grondsporen). Bij het aantreffen van deze waarden dient men hiervan melding te maken bij de Minister van OCW (in de praktijk de RCE) conform artikel 53 van de Monumentenwet 1988.

Het rapport is beoordeeld door het Monumenthuis Brabant. Zij hebben, namens het bevoegd gezag, een selectiebesluit genomen. Daarbij heeft het Monumenthuis ook onderstaande adviezen gegeven.

Het plangebied ligt binnen een zone met een hoge archeologische verwachting voor bewoningsresten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd en een middelhoge verwachting voor resten uit de prehistorie. De bebouwing langs de Prof. van Ginnekenstraat behoort tot het oudste deel van de historische kern van Oudenbosch. Het vigerend gemeentelijk archeologiebeleid in deze zone geeft aan dat bij bodemverstorende werkzaamheden groter dan 50 m² en dieper dan 40 cm archeologisch onderzoek moet worden uitgevoerd. Historische kaarten laten dan ook zien, dat eerder op deze plaats al bebouwing langs de -destijds Kaaij Straat geheten- straat aanwezig was, met op het achtererf een bijgebouw. In westelijke en zuidelijke richting is geen bebouwing aangegeven. Noordelijker bevindt zich wel bebouwing langs het West Vaardeke, een voormalige turfvaart. (Daar zijn ook archeologische waarnemingen gedaan, waarbij veel aardewerk is gevonden uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd, mogelijk overblijfselen van een herberg). Het huidige woonhuis is een pand uit 1901, thans een gemeentelijke monument.

Naar verwachting zullen in het zuidelijke en westelijke deel van het plangebied geen resten van bebouwing in de ondergrond aanwezig zijn (zie fig. 25). Mogelijk zit hier plaatselijk nog wel veen. In het centrale en noordelijk deel van het plangebied bestaat een verhoogde kans op aanwezigheid van archeologische waarden, verband houdend met bebouwing langs de straat met achtererven (waarin funderingsresten, waterputten of afvalputten verwacht kunnen worden). Grondwerkzaamheden zonder nader onderzoek van de bodem (= toetsing van dit theoretische bureauonderzoek) achten wij daarom niet verstandig. Bodemopbouw en de mate van verstoring daarvan is veelal vast te stellen d.m.v. een verkennend archeologisch booronderzoek. Binnen een bebouwde omgeving is een booronderzoek echter doorgaans niet de meest effectieve onderzoeksmethode. In het bureauonderzoek wordt uitgegaan van een mogelijke ophoging van het oostelijk deel en afgraving van veen in het westelijk deel, wat in beide gevallen invloed op het bodemarchief heeft. Daarom geven u in overweging, de eventuele aanleg van een zwembad en fundering voor nieuwbouw zodanig te plannen dat weinig tot geen bodemverstoring zal optreden, bij voorkeur in de zones waar geen bewoningssporen worden verwacht. Dan is nader onderzoek niet vereist. Indien dat niet kan, wordt aangeraden de nieuwbouw te combineren met het uitgraven van een of meer proefputten, dan wel onder archeologische begeleiding te laten plaatsvinden door een archeologisch bureau (deze beide mogelijkheden op basis van een vooraf op te stellen Programma van Eisen).

5 Geraadpleegde bronnen

AHN2, 2015: *Actueel Hoogtebestand Nederland, versie II*. Verkregen via de downloadservice publieke dienstverlening op de Kaart Loket (PDOK).

BAGviewer, 2015: Online geraadpleegd in oktober 2015 via www.bagviewer.kadaster.nl.

Bergman, W.A., 2015: *Onderzoeksvoorstel – plan van aanpak Archeologisch bureauonderzoek plangebied Prof. van Ginnekenstraat 15 te Oudenbosch*. BAAC bv, 's-Hertogenbosch.

Bodemloket, 2015: *Bodemloket*. Online geraadpleegd in oktober 2015 via www.bodemloket.nl.

CCvD, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.3*, Gouda.

Leenders, K.A.H.W., 1989: *Verdwenen Venen. Een onderzoek naar de ligging en exploitatie van thans verdwenen venen in het gebied tussen Antwerpen, Turnhout, Geertruidenberg en Willemstad. 1250-1750*. Brussel/Wageningen.

Molenaar, S., G.H. de Boer & D. Demey, 2005: *Gemeente Halderberge; archeologische verwachtings- en advieskaart*. RAAP, Weert.

Moonen, B.J., 2011: *Ons ongeschreven verleden; beleidsnota archeologie gemeente Halderberge*.

Mulder, de. E.F.J., M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff & T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.

Noord-Brabant, 2009: *Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Brabant*. Online geraadpleegd in oktober 2015 via www.brabant.nl.

Provincie Noord-Brabant, 1998: *Ontgrondingenkaart Noord-Brabant 1950-1998*. Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch.

Regionaal archief West-Brabant, 2015: Online geraadpleegd in oktober 2015 via <http://www.regionaalarchiefwestbrabant.nl/historie/halderberge/oudenbosch>

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), 2015: *Archeologische Monumentenkaart (AMK) en Centraal Archeologisch Archief (CAA)*, geraadpleegd via ArchisIII.

Rijks Geologische Dienst (RGD) / Stichting voor Bodemkartering (Stiboka), 1982: *Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000*. Haarlem en Wageningen.

Stichting voor Bodemkartering (Stiboka), 1967: Bodemkaart en toelichting van Nederland blad 43 oost, schaal 1:50.000. Wageningen.

Uitgeverij Robas Producties, 1989: *Historische Atlas Limburg*. Deventer.

Verbraeck, A. & J.H. Bisschops, 1980: *Toelichting bij de geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad Willemstad Oost (430)*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.

WatWasWaar, 2015: *Historische kaarten*. Online geraadpleegd in oktober 2015 via www.watwaswaar.nl.

Wemach Bodem Adviseurs bv, 2015. *Boorgegevens van het milieukundig verkennend booronderzoek te Oudenbosch*. Projectcode VBB-150482.

Bijlagen

1 Overzicht van geologische en archeologische tijdvakken

